

**Materiały pomocnicze
do ćwiczeń z przedmiotu**

ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

Celem ćwiczeń jest przeprowadzenie inwentaryzacji wybranej gminy pod kątem zebrania informacji niezbędnych do opracowania programu ochrony środowiska.

Program Ochrony Środowiska

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (nakłada na organa wykonawcze gmin obowiązek opracowania programów ochrony środowiska, w celu realizacji polityki ekologicznej państwa.

Dla osiągnięcia celów założonych w polityce ekologicznej państwa oraz realizacji zasad zgodnego z wymogami ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska gospodarowania zasobami środowiskowymi opracowywane są programy ochrony środowiska.

Najniższym szczeblem podziału terytorialnego, na którym takie programy są opracowywane jest gmina.

Program ma określić zadania i planowane działania w zakresie ochrony środowiska, które powinny być realizowane przez gminę. Realizacja ustalonych celów ma za zadanie doprowadzenie do osiągania celów zawartych w programach wyższych rządów (m.in. powiatowego i wojewódzkiego).

Obowiązek opracowania gminnego programu ochrony środowiska wynika z art. 17 i 18 ww. ustawy Prawo ochrony środowiska. Program gminny ochrony środowiska jest przyjmowany do realizacji poprzez przyjęcie stosownej uchwały przez radę gminy.

Projekt gminnego programu ochrony środowiska podlega zaopiniowaniu przez zarząd powiatu. Realizacja programu powinna być monitorowana (kontrolowana), a burmistrz (wójt) co 2 lata przedstawia radzie gminy raporty z jego realizacji.

Opracowanie gminnego programu ochrony środowiska ma na celu doprowadzenie do realizacji założeń polityki państwa i regionu na szczeblu gminnym. Ujęcie problematyki środowiska gminy powinno umożliwić wykorzystanie programu do następujących celów:

- zgłaszania potrzeby przeprowadzenia ewentualnych przedsięwzięć ponad gminnych służących do rozwiązywania ważnych problemów i eliminowania zagrożeń środowiska w gminie,
- podejmowania decyzji w zakresie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska i finansowania inwestycji ekologicznych,
- kreowania lokalnej polityki ochrony i racjonalnego wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych,
- koordynowania i intensyfikowania działań na rzecz ochrony środowiska, realizowanych przez administrację gminną, jak i jednostki gospodarcze, instytucje oraz organizacje społeczne.

Program gminny obejmuje następujące elementy:

- ogólną charakterystykę i ocenę zasobów i walorów środowiska przyrodniczego gminy,
- charakterystykę przeobrażeń środowiska przyrodniczego gminy i wpływu człowieka na środowisko,
- wskazanie głównych problemów w rozwoju gminy wynikających ze stanu i przeobrażeń środowiska,
- określenie priorytetów i listy zadań gminy w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, koniecznych do realizacji w przyszłości (w ciągu 4 i 8 lat),
- prezentację wybranych problemów na mapie.

Koncepcja Programu oparta jest głównie o zapisy trzech dokumentów, którymi są:

1. **Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku.** Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin.
2. **Polityka ekologiczna państwa 2030** dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z zapisami tego dokumentu Program winien definiować:

- cele średniookresowe do roku,
- zadania na lata –,
- monitoring realizacji Programu,
- nakłady finansowe na wdrożenie Programu.

Cele i zadania powinny być ujęte w kilku blokach tematycznych, a mianowicie:

- cele i zadania o charakterze systemowym,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody,
- zrównoważone wykorzystanie surowców,
- jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne.

3. **Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym**, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki, co do zawartości tych programów. W programie powinny być uwzględnione:

- **zadania własne** gminy (pod zadaniami własnymi należy rozumieć te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków budżetowych i pozabudżetowych będących w dyspozycji gminy),
- **zadania koordynowane** (pod zadaniami koordynowanymi należy rozumieć pozostałe zadania związane z ochroną środowiska i racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych, które są finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla centralnego, bądź instytucji działających na terenie województwa, ale podległych bezpośrednio organom centralnym),
- **szczegółowe wytyczne do sporządzania programów powiatowych** (również w odniesieniu do programów naprawczych, związanych z wdrażaniem dyrektyw Unii Europejskiej).

Zawartość projektu:

Konstrukcja dokumentu „Program Ochrony Środowiska” oparta jest o schemat dokumentu pt. „Polityka ekologiczna państwa 2030” – projekt z 11 lipca 2018. Zatem dokument "Program ..." powinien zawierać następujące rozdziały:

Rozdział 1 Wstęp. W rozdziale tym należy przedstawić podstawę prawną opracowania, ogólną charakterystykę gminy ujętej opracowaniem, koncepcję Programu i metodykę prac.

Rozdział 2 Założenia wyjściowe Programu. Rozdział ten powinien zawierać uwarunkowania Programu, limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska, priorytety gminy ujętej opracowaniem w zakresie ochrony środowiska i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych, w tym charakterystyką obszarów specyficznych (o zwiększonym zagrożeniu środowiska i zdrowia człowieka).

Rozdział 3 Strategia ochrony środowiska do roku, będąca opisem proponowanej strategii działań w zakresie ochrony środowiska w gminie ujętej opracowaniem poprzez podanie nadrzędnego celu Programu oraz celów ekologicznych i kierunków działań do roku w zakresie:

- poprawy jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego: jakość wód, gospodarowanie odpadami (w oparciu o plan gospodarki odpadami), zanieczyszczenie powietrza, oddziaływanie hałasu, pola elektromagnetyczne, awarie przemysłowe,
- ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody: ochrona przyrody i krajobrazu, ochrona lasów, ochrona gleb, ochrona zasobów kopalin i wód podziemnych,

- zrównoważonego wykorzystania surowców, materiałów, wody i energii: materiałochłonność, wodochłonność, energochłonność, wykorzystanie energii odnawialnej, kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią i suszą,
- zadań o charakterze systemowym: przyszłościowy rozwój gospodarczo-społeczny gminy w kontekście ochrony środowiska (włączanie aspektów ekologicznych do polityk sektorowych), w tym systemy zarządzania środowiskowego, edukacja ekologiczna i udział społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska, współpraca ponadregionalna i międzynarodowa.

Każde z powyższych zagadnień powinno zostać poprzedzone krótkim opisem stanu wyjściowego, opracowanego, dla pierwszych dwóch segmentów (jakość środowiska i ochrona dziedzictwa przyrodniczego) w oparciu o takie dokumenty jak np.: Stan środowiska w gminie na dany rok.

Rozdział 4 Plan operacyjny. W rozdziale tym należy przedstawić priorytety ekologiczne gminy objętej opracowaniem dla okresu najbliższych czterech lat oraz listę przedsięwzięć ważnych w skali gminy, przewidzianych do realizacji w tym okresie (tj. w latach objętych zestawieniem w projekcie), z podziałem na przedsięwzięcia pozainwestycyjne i inwestycyjne, z podaniem roku realizacji, kosztów i źródeł finansowania, instytucji odpowiedzialnych za realizację danego przedsięwzięcia oraz rodzaju przedsięwzięcia (własne, koordynowane, powiatowe/gminne).

Rozdział 5 Ocena realizacji Programu: instrumenty zarządzania środowiskiem, organizacja zarządzania Programem (cykliczna ocena realizacji Programu, w tym wskaźniki efektywności Programu i harmonogram procesu wdrażania Programu).

Rozdział 6 Aspekty finansowe wdrażania Programu: koszty wdrożenia przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach objętych opracowaniem (z podziałem na inwestycyjne i pozainwestycyjne, wg dziedzin ochrony środowiska), źródła finansowania.

UWAGA!!!

Na potrzeby niniejszych ćwiczeń z przedmiotu Zarządzanie środowiskiem należy prześledzić aktualny istniejący Program Ochrony Środowiska dla danej gminy. Następnie na bazie dostępnych materiałów należy sporządzić **koreferat** (uzupełnienie istniejącego programu dla danej gminy analizując jego zawartość pod kątem wybranego przez siebie czynnika np.: ocena wyboru celów nadrzędnych dla danej gminy, analiza zawartych w „Programie...” kierunków rozwoju gminy, korekta organizacji systemu zarządzania w danej gminie, wskazanie możliwości pozyskiwania środków finansowych na planowane inwestycje i inne).

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	nr strony
1.1. Cel i zakres programu ochrony środowiska dla gminy	X
1.2. Podstawy prawne opracowania	X
1.3. Literatura i materiały źródłowe	X
1.4. Metodyka opracowania „Programu ochrony środowiska dla gminy”	X
1.5. Instytucje ochrony środowiska	X
1.6. Prezentacja gminy.....	X
2. Zasoby naturalne i stan środowiska	X
2.1. Ogólna charakterystyka środowiska przyrodniczego	X
2.2. Zasoby wód powierzchniowych i podziemnych	X
2.3. Zasoby kopalin	X
2.4. Obszary leśne	X
2.5. Gleby	X
2.6. Powietrze	XX
2.7. Hałas.....	XX
2.8. Ochrona przyrody	XX
2.9. Gospodarka odpadami	XX
2.10. Energia odnawialna	XX
2.11. Edukacja ekologiczna.....	XX
3. Priorytety ekologiczne	XX
4. Strategia działań	XX
4.1. Zagrożenia ekologiczne.....	XX
4.2. Gospodarka wodna.....	XX
4.3. Kopaliny	XX
4.4. Ochrona zasobów leśnych	XX
4.5. Ochrona gleb i powierzchni terenu.....	XX
4.6. Ochrona powietrza	XX
4.7. Ochrona przed hałasem	XX
4.8. Ochrona przyrody	XX
4.9. Energia odnawialna	XX
4.10. Edukacja ekologiczna.....	XX
4.11. Gospodarka odpadami	XX
4.12. Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii	XX
4.13. Monitoring realizacji programu	XX
5. Narzędzia i instrumenty realizacji programu	XX
5.1. Instrumenty prawno – administracyjne.....	XX
5.2. Mechanizmy rynkowe do działań na rzecz ochrony środowiska	XX
5.3. Mechanizmy ekonomiczne i systemy finansowania	XX
5.4. Źródła finansowania	XX
5.5. Lista podmiotów, do których kierowane są obowiązki ustalone w programie.....	XX
5.6. Lista działań priorytetowych dla terenu gminy	XX
6. Wnioski końcowe	XX